

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

Δρ. Θάνος Ντόκος

Γενικός Διευθυντής, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)
thanosdokos@eliamep.gr

Summary

Το κείμενο αποπειράται να αξιολογήσει τη θέση και το ρόλο της Ρωσίας στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον και υιοθετεί την άποψη ότι παρά τη διαφορά απόψεων σε διάφορα θέματα, η Ρωσία αποτελεί απαραίτητο στρατηγικό εταίρο και αυτό υποχρεώνει την Ευρώπη να προσπαθήσει να βρει τρόπο συνύπαρξης και αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας με τη Ρωσία. Αλλιώς το κόστος, τόσο μιας αντιπαράθεσης, όσο και των χαμένων ευκαιριών θα είναι σημαντικό και για τις δύο πλευρές. Όσον αφορά στις ελληνο-ρωσικές σχέσεις, η ενεργειακή συνεργασία με τη Ρωσία έβαλε την Ελλάδα στον ενεργειακό χάρτη –έστω και σε δευτερεύοντα ρόλο. Σε διμερές επίπεδο υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης των σχέσεων Αθήνας-Μόσχας σε μια σειρά τομέων. Η δε εμπάθυνση των ελληνο-ρωσικών σχέσεων θα πρέπει να ειδωθεί ως συμπληρωματική και όχι ως εναλλακτική στρατηγική επιλογή σε σχέση με την υφιστάμενη ευρωπαϊκή και ευρω-ατλαντική κατεύθυνση της χώρας μας.

Ρωσία και νέο γεωπολιτικό περιβάλλον

Η ανάφλεξη του Αυγούστου 2008 στον Καύκασο και η συνακόλουθη κρίση μεταξύ Ρωσίας και Δύσης επανέφεραν στο προσκήνιο μνήμες ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης και προκάλεσαν προβληματισμό για το αν η Ρωσία αποτελεί ένα σημαντικό, πλην όμως «δύσκολο» γείτονα ή μια απειλή για την Ευρώπη και αν τα στρατηγικά συμφέροντα των δύο πλευρών είναι σε γενικές γραμμές συμβατά και συγκλίνοντα ή ουσιαστικά αποκλίνοντα. Ο πόλεμος στον Καύκασο αποτέλεσε ίσως το πιο θεαματικό, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ήταν το μοναδικό επεισόδιο στην αντιπαράθεση Ρωσίας και ΗΠΑ, στην οποία ενεπλάκησαν εξ επιλογής ή εξ ανάγκης και αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες. Σημεία τριβής αποτέλεσαν η διαφωνία για το καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου, η σχεδιαζόμενη αμερικανική αντιπυραυλική ασπίδα στην Πολωνία και Τσεχία, ο πόλεμος των αγωγών και οι ενεργειακές κρίσεις με την Ουκρανία, και η αντίθεση της Μόσχας στην ένταξη Ουκρανίας και Γεωργίας στο ΝΑΤΟ.

Ουσιαστικά, οι αμερικανο-ρωσικές τριβές και εντάσεις αποτελούν φυσικές συνέπειες μιας συνεχούς, σύνθετης και δυναμικής διαδικασίας αναδιαμόρφωσης του διεθνούς συσχετισμού ισχύος. Η οικονομική και, συνακόλουθα, πολιτική άνοδος των λεγόμενων χωρών BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) ανακατεύει εκ νέου την 'παγκόσμια τράπουλα', διαμορφώνοντας νέες παγκόσμιες και περιφερειακές ισορροπίες. Με βασικό όπλο τους ενεργειακούς της

πόρους (τους οποίους χρησιμοποιεί, ομολογουμένως με λίαν επιθετικό τρόπο), η Ρωσία διεκδικεί περισσότερη επιρροή, ρόλο και σεβασμό, καθώς και αναγνώριση ότι αποτελεί και πάλι μια παγκόσμια δύναμη σε μια περίοδο όπου οι ΗΠΑ παραμένουν μεν η σημαντικότερη δύναμη, αλλά έχουν «πληγωθεί» από τις επιλογές τους σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, αλλά και την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση.

Μετά τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης ακολούθησε, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, μια περίοδος σημαντικής διπλωματικής, πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής αποδυνάμωσης της Ρωσίας, παράλληλα με την αδιαμφισβήτητη παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ. Την περίοδο εκείνη υλοποιήθηκε μια αμερικανική προσπάθεια απεξάρτησης του συνόλου σχεδόν των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών και δορυφόρων από την επιρροή της Μόσχας και μετατροπής τους σε δυτικού τύπου δημοκρατίες, προσκολλημένες στο αμερικανικό άρμα με στόχο την εδραίωση της αμερικανικής επιρροής στην Ευρασία. Στην περίοδο εκείνη, η Μόσχα υποχρεώθηκε –κατά τη ρήση του Θουκυδίδη- να αποδεχθεί ότι της επέβαλλε η αδυναμία της. Αλλά η δυτική –κυρίως αμερικανική- πολιτική, σε συνδυασμό με την πικρία για την απώλεια της αυτοκρατορικής της θέσης, προκάλεσε έντονα αισθήματα ενόχλησης στη Ρωσία. Η πολιτική σταθερότητα που προσέφερε ο Βλάντιμιρ Πούτιν και οι 'σιλοβίκι' του, σε ένα βαθμό σε βάρος της

II
Ουσιαστικά, οι αμερικανο-ρωσικές τριβές και εντάσεις αποτελούν φυσικές συνέπειες μιας συνεχούς, σύνθετης και δυναμικής διαδικασίας αναδιαμόρφωσης του διεθνούς συσχετισμού ισχύος.

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με την οικονομική της ενδυνάμωση λόγω ενέργειας και τη γεωγραφική της θέση στην καρδιά της Ευρασίας, έδωσαν τα τελευταία χρόνια στη Μόσχα αυξημένη επιρροή και δυνατότητα παρεμβάσεων σε μεγάλα τμήματα του πρώην σοβιετικού χώρου (όπου υπάρχουν και σημαντικές ρωσικές μειονότητες σε διάφορες χώρες).

Σήμερα η Δύση (ή τουλάχιστον οι ΗΠΑ και αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως στην πρώην Ανατολική Ευρώπη) ανησυχούν για το συνδυασμό δημοκρατικού ελλείμματος, ηγεμονικών τάσεων και προσπάθειας επανάκτησης παραδοσιακών περιοχών επιρροής από μια μεγάλη δύναμη που λειτουργεί ακόμη με βάση τη λογική της «σκληρής ισχύος» ως μέσου άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Πόσο ακριβής είναι αυτή η αντίληψη; Ιστορικά η Ρωσία αποτελεί μια μεγάλη δύναμη με ηγεμονικές βλέψεις και επεκτατικές τάσεις. Παράλληλα, διακατέχεται από μια μόνιμη ανασφάλεια, αποτέλεσμα σε σημαντικό βαθμό και της ιστορικής εμπειρίας. Στις πιθανές εξηγήσεις για τη συμπεριφορά της ρωσικής ηγεσίας περιλαμβάνονται η πικρία για το πρόσφατο παρελθόν και η νοσταλγία της περιόδου όπου η Ρωσία/ΕΣΣΔ ήταν μια από τις δύο υπερδυνάμεις, η επιθυμία αποκατάστασης της ρωσικής επιρροής και γοήτρου, αλλά και η κατοχύρωση διαχρονικών ρωσικών ζωτικών συμφερόντων.

Είναι οι στόχοι της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής συγκλίνοντες ή αποκλίνοντες σχετικά με αυτούς της Ευρώπης και των ΗΠΑ; Η απάντηση εξαρτάται από το υπό εξέταση ζήτημα. Προφανώς υπάρχουν σημεία τριβής. Για παράδειγμα, δεν νοείται, έστω και στη 'γκρίζα ζώνη' μεταξύ μετα-μοντέρνας Ευρώπης και πρώην σοβιετικού χώρου, να μην γίνονται σεβαστές οι επιλογές μιας ανεξάρτητης χώρας όσον αφορά στο μέλλον της. Και είναι μεν κατανοητό ότι ΗΠΑ και NATO δεν θέλουν να δώσουν στη Ρωσία δικαίωμα βέτο στη διεύρυνση της Συμμαχίας, αλλά από την άλλη δεν είναι ρεαλιστικό να μην αναμένεται έντονη αντίδραση της Μόσχας σε προσπάθειες γεωπολιτικής περικύκλωσης. Άρα, φρόνιμο θα ήταν όλες οι εμπλεκόμενες πλευρές να προσαρμοστούν στα νέα γεωστρατηγικά δεδομένα και να αναθεωρήσουν κάποιους από τους στόχους τους, λαμβάνοντας υπόψη και τα συμφέροντα και ευαισθησίες της άλλης πλευράς. Στο πλαίσιο αυτό θεωρούμε ότι μεταξύ φιλανδοποίησης από τη μια και ένταξης στο NATO από την άλλη υπάρχουν και άλλοι τρόποι κατοχύρωσης των συμφερόντων της Γεωργίας ή και της Ουκρανίας (αν και η τελευταία αποτελεί, λόγω

πληθυσμιακής σύνθεσης και ιστορικών σχέσεων με τη Μόσχα, μια πολύ ειδική περίπτωση).

Ο νέος Αμερικανός πρόεδρος, Μπαράκ Ομπάμα, δεν είναι προϊόν του Ψυχρού Πολέμου (αν και πολλοί Αμερικανοί πολιτικοί και αξιωματούχοι εξακολουθούν να είναι) και φαίνεται να μην αντιμετωπίζει τις αμερικανο-ρωσικές σχέσεις ως ζήτημα μηδενικού αθροίσματος. Σε σημαντικό βαθμό απαλλαγμένος από ιδεοληψίες και προκαταλήψεις του παρελθόντος, πρότεινε την επανέναρξη ("reset") των ρωσο-αμερικανών σχέσεων, ενώ προέβη σε μια σημαντική συμβολική χειρονομία με την ακύρωση της εγκατάστασης του αντιπυραυλικού συστήματος στην ανατολική Ευρώπη. Βεβαίως, προβλήματα αντιλήψεων (perceptions) υπάρχουν και στη ρωσική πλευρά, τόσο ως αποτέλεσμα της ήττας στον Ψυχρό Πόλεμο και της απώλειας της ιδιότητας της υπερδύναμης, όσο και λόγω της νοοτροπίας –με βάση την ιστορία των τελευταίων τριών αιώνων- αυτοκρατορικού ρόλου και ευρύτερης επιρροής και παρέμβασης της τσαρικής Ρωσίας/ΕΣΣΔ.

Σε αυτή την περίοδο αναζήτησης νέων διεθνών ισορροπιών, το ζητούμενο είναι η αποτελεσματική διαχείριση των διμερών σχέσεων μέσω της κατανόησης από αμερικανικής πλευράς ότι στο ιδιαίτερα πολύπλοκο διεθνές περιβάλλον ασφαλείας του 21ου αιώνα υπάρχουν πολύ σημαντικότερες απειλές από τη Ρωσία, καθώς και η αποδοχή από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές ότι κατά βάση η Ρωσία είναι μια ευρωπαϊκή χώρα, με όλες τις ιδιαιτερότητές της, ενώ στην ευρω-ασιατική στρατηγική σκακιέρα έχει μακροπρόθεσμα περισσότερα κοινά συμφέροντα με τη Δύση, παρά με τις αναδυόμενες μεγάλες δυνάμεις. Ακόμη και στην τρέχουσα συγκυρία τα κοινά συμφέροντα ΗΠΑ και Ρωσίας εξακολουθούν να είναι σημαντικά σε ζητήματα όπως π.χ. το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η διεθνής (ισλαμική) τρομοκρατία, η σταθεροποίηση του Αφγανιστάν και η ραγδαία άνοδος της Κίνας, ενώ το κόστος μιας κλιμακούμενης αντιπαράθεσης φαίνεται ότι λειτούργησε αποτρεπτικά και για τις δύο πλευρές, παρά το γεγονός ότι παραμένει η καχυποψία ένθεν και ένθεν. Η υπογραφή, τον Απρίλιο 2010, μιας νέας Συνθήκης START μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας για την περαιτέρω μείωση των στρατηγικών πυρηνικών όπλων τους αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση των σχέσεων των δύο πλευρών.

ΕΕ και Ρωσία

Η Μαύρη Θάλασσα και ο Καύκασος είναι αυξανόμενης σημασίας περιοχές αφού αποτελούν την

II
Κατά βάση η Ρωσία είναι μια ευρωπαϊκή χώρα, με όλες τις ιδιαιτερότητές της, ενώ στην ευρω-ασιατική στρατηγική σκακιέρα έχει μακροπρόθεσμα περισσότερα κοινά συμφέροντα με τη Δύση, παρά με τις αναδυόμενες μεγάλες δυνάμεις.

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

πύλη προς την Ευρώπη τόσο για ενεργειακά προϊόντα, όσο και για τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος. Επιπλέον, εντός των γεωγραφικών τους ορίων βρίσκονται οι τέσσερις «παγωμένες συγκρούσεις» (frozen conflicts): (α) Ναγκόρνο-Καραμπάχ (μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν) (β) Αμπχαζία (μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας) (γ) Νότια Οσσετία (μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας) (δ) Υπερδνειστερία (μεταξύ Μολδαβίας και Ρωσίας). Η ανάφλεξη στον Καύκασο (Αύγουστος 2008) ήταν αποτέλεσμα (α) της λανθασμένης εκτίμησης του προέδρου της Γεωργίας Σαακασβίλι όσον αφορά στην αντίδραση της Μόσχας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξήγαγε η Γεωργία στη Νότια Οσσετία και την υποστήριξη που θα προσέφεραν οι ΗΠΑ σε περίπτωση ανάφλεξης και (β) της επιδίωξης της Ρωσίας να εδραιώσει εκ νέου την επιρροή της σε περιοχές ζωτικού ενδιαφέροντος ('εγγύς εσωτερικό'), όπως ο Καύκασος και η Μαύρη Θάλασσα, περιορίζοντας ταυτόχρονα το ρόλο της Δύσης.

Η ενέργεια αποτελεί μια κεντρική μεταβλητή στις σχέσεις Δύσης-Ρωσίας. Σημαντικό μέρος των ευρωπαϊκών ενεργειακών αναγκών (ιδιαίτερα σε φυσικό αέριο) θα συνεχίσει να καλύπτεται από τη Ρωσία, αν και η ΕΕ επιθυμεί να κατοχυρώσει την ενεργειακή ασφάλεια της μέσω της απόκτησης περισσότερων του ενός βασικών ενεργειακών προμηθευτών (με πιθανή στροφή όσον αφορά στο φυσικό αέριο προς την Κασπία, την Κεντρική Ασία και το νότο της Μεσογείου, αν και προς το παρόν υπάρχουν σοβαρά πολιτικά και τεχνικά κωλύματα). Τα αμερικανικά και ευρωπαϊκά περιθώρια κινήσεων είναι, ωστόσο, αρκετά περιορισμένα αφού η Μόσχα έχει ήδη επιτύχει σε σημαντικό βαθμό τον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων του πρώην σοβιετικού χώρου, τα αποθέματα της Βόρειας Θάλασσας σταδιακά μειώνονται, το σημερινό επίπεδο των αμερικανο-ιρανικών σχέσεων δεν επιτρέπει τη διέλευση αγωγών από το ιρανικό έδαφος, η Βενεζουέλα δεν είναι ακριβώς ο στενότερος σύμμαχος των ΗΠΑ, αυξανόμενο μέρος των αφρικανικών κοιτασμάτων βρίσκεται υπό τον έλεγχο κινεζικών εταιριών, ενώ η Μέση Ανατολή –ο μακράν σημαντικότερος παγκόσμιος προμηθευτής- παραμένει περιοχή υψηλής έντασης (ενώ μια σύγκρουση με το Ιράν αναμένεται να έχει σημαντικές συνέπειες και στον ενεργειακό τομέα).

Λόγω της τρέχουσας σχεδόν μονοπωλιακής θέσης της Ρωσίας στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου, αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ αυτών και η Γερμανία, έχουν σπεύσει να υπογράψουν

συμφωνίες ενεργειακής συνεργασίας με τη Μόσχα. Σε επίπεδο σχέσεων ΕΕ-Ρωσίας, η προώθηση νέων όρων για την χάραξη της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής έναντι της Ρωσίας και η προσπάθεια της τελευταίας να αποσπάσει πολιτικά ανταλλάγματα για την απρόσκοπτη παροχή φυσικού αερίου στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται ότι θα κυριαρχήσουν στις σχέσεις των δύο πλευρών τα επόμενα χρόνια.

Είναι βεβαίως προς συμφέρον κάθε καταναλωτή να μην εξαρτάται από ένα μόνο ενεργειακό προμηθευτή και αυτή η επιδίωξη αποτελεί τη βάση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την προστασία της ενεργειακής της ασφάλειας. Η προσπάθεια της ΕΕ (και των ΗΠΑ, με λιγότερο προφανή ενεργειακή φύση κίνητρα) για μείωση της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο μέσω της κατασκευής του αγωγού NABUCCO, προκάλεσε την αντίδραση της Μόσχας, αρχικά με την προσπάθεια ελέγχου των ενεργειακών αποθεμάτων του πρώην σοβιετικού χώρου -και μάλιστα των εξαιρετικά πλούσιων σε φυσικό αέριο χωρών ανατολικά της Κασπίας - και πρόσφατα με τη συμφωνία με την Άγκυρα για τον αγωγό South Stream. Οι ρωσικές κινήσεις επηρεάστηκαν ενδεχομένως και από τη στάση της νέας –εξαιρετικά φιλοδυτικής- βουλγαρικής κυβέρνησης, η οποία επανεξετάζει, τόσο για οικονομικούς, όσο και για πολιτικούς λόγους, την υλοποίηση των ενεργειακών έργων με τη Ρωσία και φαίνεται να συζητά το ενδεχόμενο να ανταλλάξει τον South Stream με τον NABUCCO (αν και το πιθανότερο είναι ότι θα επιδιώξει τη συμμετοχή και στους δύο αγωγούς) .

Ας σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι αφενός η συντήρηση του «Ενεργειακού Διαλόγου» Ε.Ε. – Ρωσίας παρά την αδυναμία επίτευξης ουσιαστικής προόδου και αφετέρου το πραγματικό αδιέξοδο στο θέμα της επικύρωσης από την Ρωσία της «Συνθήκης της Χάρτας Ενέργειας», με παράλληλη εμμονή για τροποποιήσεις βασικών της διατάξεων, αποτελούν σαφείς ενδείξεις αναγνώρισης της σχέσης αλληλοεξάρτησης αλλά και απροθυμίας και από τις δύο πλευρές για προσέγγιση με αμοιβαία αποδεκτές υποχωρήσεις. Είναι σαφές ότι υπάρχει μια ουσιαστικά αναπόφευκτη σχέση αλληλοεξάρτησης μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας, με τη μια πλευρά να χρειάζεται την ενέργεια και την άλλη να χρειάζεται κεφάλαια για τον εκσυγχρονισμό της ενεργειακής υποδομής και την ανάπτυξη άλλων τομέων της ρωσικής οικονομίας – όσο και αν Ρώσοι αξιωματούχοι προσπαθούν να υποβαθμίσουν τις ρωσικές ανάγκες στο ζήτημα αυτό.

|| Είναι σαφές ότι υπάρχει μια ουσιαστικά αναπόφευκτη σχέση αλληλοεξάρτησης μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας.

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

Είναι, επίσης, σαφές ότι παρά τις διαφορές απόψεων σε διάφορα ζητήματα και τις συνακόλουθες τριβές, η Μόσχα δεν έχει εχθρικές προθέσεις έναντι της ΕΕ ή συγκεκριμένων χωρών μελών. Ακόμα και αν δεχθεί κανείς τη βασική αρχή της στρατηγικής ότι οι προθέσεις ενδέχεται να αλλάξουν ενώ οι ικανότητες παραμένουν, η εικόνα δεν μεταβάλλεται. Ούτε το μέγεθος της ρωσικής οικονομίας και η διεθνής οικονομική παρουσία της Μόσχας (ιδιαίτερα μετά τη σημαντική μείωση των ενεργειακών τιμών και την παγκόσμια χρηματο-πιστωτική κρίση), ούτε οι δημογραφικές τάσεις (μείωση πληθυσμού), ούτε οι στρατιωτικές δυνατότητες της Ρωσίας στοιχειοθετούν επαρκώς την ύπαρξη ρωσικής απειλής για την Ευρώπη (ή τη Δύση γενικότερα).

Ας δούμε συνοπτικά τη σημερινή κατάσταση και τις προοπτικές σε επιμέρους ζητήματα. Στον ενεργειακό τομέα, που αποτελεί και το «βαρύ χαρτί» της Μόσχας, είναι σαφές ότι η Ευρώπη θα πρέπει να μειώσει σε κάποιο βαθμό την ενεργειακή της εξάρτηση, ενώ σε πολιτικό επίπεδο ελπίζεται ότι η εφαρμογή των προβλέψεων της συνθήκης της Λισσαβώνας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης θα ενισχύσει, σε βάθος χρόνου, τη διεθνή παρουσία της ΕΕ (κάτι απαραίτητο για μια ισορροπημένη σχέση αφού η Ρωσία είναι μια χώρα που σέβεται την ισχύ). Όσον αφορά σε ζητήματα περιφερειακής ευρωπαϊκής ασφάλειας, στην περίπτωση της Αμπχαζίας και Νότιας Οσετίας, η Ρωσία εφήρμοσε την πολιτική των Δυτικών χωρών στο ζήτημα του Κοσόβου, την οποία η Μόσχα είχε καταδικάσει στην περίπτωση εκείνη. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ρωσία δηλώνει εσχάτως ότι δεν θα τηρήσει τις υποχρεώσεις της στο πλαίσιο της Συνθήκης CFE (για τις συμβατικές δυνάμεις στην Ευρώπη), ενώ ο πρόεδρος Μεντβέντεφ έχει καταθέσει στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ πρόταση για μια νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας, που μάλλον απορρίπτεται μετά πολλών επαίνων από τις χώρες-μέλη του NATO. Αρχίζει, ωστόσο, να ξανασυζητείται η ιδέα περί στενότερης σχέσης ή και ένταξης της Ρωσίας στο NATO.

Θεωρούμε ότι μιας εκ των σημαντικότερων προτεραιοτήτων για την ΕΕ [θα έπρεπε να] είναι μια στρατηγική συνεννόηση με τη Ρωσία με στόχο την αμοιβαίως επωφελή κωδικοποίηση των σχέσεων, με τρόπο που να λαμβάνει υπόψη και τα συμφέροντα των δύο πλευρών και το συσχετισμό ισχύος, αλλά και τις αρχές πάνω στις οποίες έχει οικοδομηθεί η ΕΕ – ανθρώπινα δικαιώματα, κράτος δικαίου, κλπ. Δυστυχώς μέχρι σήμερα η Ένωση δεν έχει καταφέρει

να επιτύχει την απαραίτητη συναίνεση μεταξύ των μελών της για τη χάραξη ενεργειακής και πολιτικής στρατηγικής απέναντι στη Ρωσία. Είναι επίσης ενδιαφέρον ότι η έκθεση της Έπιτροπής Σοφών» για τη νέα Στρατηγική Αντίληψη του NATO δίδει ιδιαίτερη έμφαση στη «δημιουργική εμπλοκή» της Ρωσίας στις ευρω-ατλαντικές υποθέσεις. Ουδείς αναμένει ότι η Ρωσία θα είναι εύκολος γείτονας. Αποτελεί, όμως, απαραίτητο στρατηγικό εταίρο και αυτό υποχρεώνει την Ευρώπη να προσπαθήσει να βρει τρόπο συνύπαρξης και αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας με τη Ρωσία. Αλλιώς το κόστος, τόσο μιας αντιπαράθεσης, όσο και των χαμένων ευκαιριών θα είναι μεγάλο και για τις δύο πλευρές.

Ελλάδα και Ρωσία

Η υπογραφή των ελληνορωσικών συμφωνιών για την κατασκευή του αγωγού μεταφοράς πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη και του αγωγού φυσικού αερίου South Stream και η γενικότερη αναθέρμανση των ελληνο-ρωσικών σχέσεων, αποτέλεσε το έναυσμα για μια ενδιαφέρουσα –αν και αποσπασματική- συζήτηση περί δυνητικών επιλογών για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η σημερινή ελληνική κυβέρνηση προσέγγισε μάλλον δισταχτικά τις ελληνο-ρωσικές ενεργειακές σχέσεις, αλλά μετά και την επίσκεψη του πρωθυπουργού στη Μόσχα φαίνεται να επιθυμεί τη συνέχιση της συνεργασίας και ει δυνατόν την αναβάθμιση των διμερών σχέσεων.

Στο πλαίσιο αυτό θεωρούμε χρήσιμες ορισμένες διαπιστώσεις:

- (1) Στο εξελισσόμενο «Μεγάλο Ενεργειακό Παιγνίδι» έχουν ήδη κατασκευαστεί κάποιοι αγωγοί μεταφοράς φυσικού αερίου και πετρελαίου και συζητείται η κατασκευή αρκετών άλλων, εκ των οποίων θα υλοποιηθούν ορισμένοι μόνο, με βάση οικονομικά και πολιτικά κριτήρια. Και εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επάρκεια φυσικού αερίου για τη λειτουργία όλων των σχεδιαζόμενων αγωγών είναι εξαιρετικά αμφίβολη, τουλάχιστον με τα σημερινά δεδομένα. Μόνο η είσοδος του Ιράν στη δυτική αγορά φυσικού αερίου – ανέφικτη προς το παρόν για πολιτικούς λόγους – φαίνεται ικανή να αλλάξει την κατάσταση.

Είναι προφανές ότι οι «παίκτες πρώτου επιπέδου» σε αυτό το παιχνίδι είναι οι χώρες παραγωγής ενεργειακών πόρων, οι «παίκτες δεύτερου επιπέδου» οι χώρες που ελέγχουν

II
Ουδείς αναμένει ότι η Ρωσία θα είναι εύκολος γείτονας. Αποτελεί, όμως, απαραίτητο στρατηγικό εταίρο.

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

II Κάθε χώρα οφείλει να αναπτύσσει μια πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική, με βάση τα ζωτικά της συμφέροντα, και να διευρύνει τα γεωπολιτικά ερείσματά της.

- διαδρομές μεταφοράς για τις οποίες δεν υπάρχει εναλλακτική οδός και οι «παίκτες τρίτου επιπέδου» οι χώρες από το έδαφος των οποίων διέρχονται εναλλακτικοί αγωγοί. Σύμφωνα με την παραπάνω ταξινόμηση και με βασικό κριτήριο τη γεωγραφική θέση, η Τουρκία είναι σημαντικός παίκτης δεύτερου επιπέδου κατηγορίας, με δυνατότητα μάλιστα ανόδου στο πρώτο επίπεδο με κάποιο ειδικό καθεστώς, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στο τρίτο επίπεδο. Βεβαίως, είναι σαφώς προτιμότερο να είναι κανείς «παίκτης τρίτου επιπέδου» με σαφές όμως ίχνος στον ενεργειακό χάρτη, παρά να απουσιάζει και να παρακολουθεί τις εξελίξεις ως απλός θεατής ή μάλλον καταναλωτής.
- (2) Η συμφωνία για τον αγωγό South Stream, η τρίτη μετά τον πετρελαιοαγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη και τον αγωγό φυσικού αερίου Τουρκία-Ελλάδα-Ιταλία (TGI), μεγεθύνει το ίχνος της Ελλάδας στο διεθνή ενεργειακό χάρτη. Αν και οι αγωγοί αυτοί δεν αναμένεται να έχουν καταλυτικές οικονομικές και γεωπολιτικές συνέπειες για τη χώρα μας, αυτό δεν μειώνει τη σημασία τους αφού η Ελλάδα βρίσκεται σε μια περιοχή όπου τα διάφορα δίκτυα –ενέργειας, μεταφορών, τηλεπικοινωνιών, κλπ.- συνεπάγονται πολιτικά και οικονομικά οφέλη για τις χώρες που συμμετέχουν. Αντίστροφα, μη συμμετοχή σημαίνει περιθωριοποίηση προς όφελος κάποιου άλλου. Τα άμεσα οικονομικά οφέλη από τη διέλευση του αγωγού South Stream θα είναι σχετικά περιορισμένα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι καλοδεχόμενα.
- (3) Επί του παρόντος το 77% των ελληνικών αναγκών φυσικού αερίου προέρχεται από τη Ρωσία. Μεσοπρόθεσμα, θα έπρεπε να επιδιώκουμε τη διαφοροποίηση των εισαγωγών και τη μείωση του ρωσικού ποσοστού μέσω εισαγωγών από το Αζερμπαϊτζάν (αγωγός Τουρκία-Ελλάδα-Ιταλία) και την Αλγερία (υγροποιημένο φυσικό αέριο/LNG) ή άλλους προμηθευτές, αλλά το σημερινό εξαιρετικά υψηλό ποσοστό κάλυψης των αναγκών από έναν προμηθευτή δημιουργεί ορισμένα στρατηγικά δεδομένα που δεν μπορεί κανείς εύκολα να αγνοήσει. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, θα ήταν φρόνιμο για την Ελλάδα να

διαφοροποιήσει όσο μπορεί τους προμηθευτές ενέργειας, διερευνώντας παράλληλα και το ρόλο της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας στο πλαίσιο της διευρυνόμενης αγοράς LNG.

- (4) Κάθε χώρα οφείλει να αναπτύσσει μια πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική, με βάση τα ζωτικά της συμφέροντα, και να διευρύνει τα γεωπολιτικά ερείσματά της. Στην προκειμένη περίπτωση, με το άνοιγμα προς τη Μόσχα η Αθήνα επεδίωξε διπλωματική στήριξη και πολιτικά και οικονομικά οφέλη πέραν του ευρω-ατλαντικού πλαισίου, ενώ επιθυμούσε να στείλει το μήνυμα προς την Ουάσιγκτον και όποιο άλλο ενδιαφερόμενο αποδέκτη ότι δεν πρέπει να θεωρείται «απολύτως δεδομένη» σε όλα τα ζητήματα. Υποθέτουμε ότι είχε προηγηθεί μια προσεκτική ανάλυση του πιθανού κόστους και οφέλους διότι αναπόφευκτα κάθε –έστω και περιορισμένης έκτασης- διέγερση στρατηγικού ορίζοντα και αναπροσαρμογή προσανατολισμού και προτεραιοτήτων εγκυμονεί και κινδύνους.
- (5) Με δεδομένη την ανταγωνιστική –χωρίς βεβαίως υπερβολές τύπου «Νέος Ψυχρός Πόλεμος»- σχέση Μόσχας και Ουάσιγκτον στα περισσότερα ζητήματα και με την ΕΕ αρκετά επιφυλακτική απέναντι στη Ρωσία (αν και δεν έχει διαμορφωθεί μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική απέναντι στη χώρα αυτή και υπάρχουν σημαντικά διαφορετικές προσεγγίσεις στους κόλπους της ΕΕ), χρειάζεται προσοχή και εξισορροπητικές κινήσεις για να μην ταξινομηθούμε από ‘καλοπροαίρετους και αντικειμενικούς αναλυτές’ ως υποχείρια ή «κουβαλητές» της Ρωσίας (βλέπε τη σχετική μελέτη του European Council of Foreign Relations που δεν διακρίνεται γενικότερα για τη φιλο-ρωσική του προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα και η Κύπρος ανήκουν στους «Δούρειους Ίππους» εντός της ΕΕ, όσον αφορά τις σχέσεις τους με τη Ρωσία).

Το μέλλον των Ελληνο-Ρωσικών σχέσεων

Η προ μηνών επίσκεψη του πρωθυπουργού φαίνεται να σηματοδοτεί την πρόθεση της κυβέρνησης να αναθερμάνει τις ελληνο-ρωσικές σχέσεις. Απέναντι στη Μόσχα, η Αθήνα θα πρέπει να κινηθεί μέσα σε ένα πλαίσιο με τέσσερις διαστάσεις: την ευρωπαϊκή,

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

II **Επιδίωξη για την ελληνική εξωτερική πολιτική θα πρέπει να αποτελέσει η όσο το δυνατό πληρέστερη ένταξη των ελληνο-ρωσικών σχέσεων στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής μας πολιτικής.**

την ευρω-ατλαντική, την περιφερειακή και τη διμερή. Κεντρική μεταβλητή της εξίσωσης θα αποτελέσει, βεβαίως, η ενέργεια. Όσον αφορά στην ευρωπαϊκή διάσταση, η Ελλάδα έχει κάθε λόγο, εν μέσω οικονομικής συγκυρίας, να διατηρήσει χαμηλό προφίλ, εκμεταλλευόμενη παράλληλα κάθε ευκαιρία για να συμβάλει –πιθανόν σε συνεργασία με άλλες χώρες της ΕΕ- στη βελτίωση των ευρω-ρωσικών σχέσεων. Επιδίωξη για την ελληνική εξωτερική πολιτική θα πρέπει να αποτελέσει η όσο το δυνατό πληρέστερη ένταξη των ελληνο-ρωσικών σχέσεων στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής μας πολιτικής. Στο ευρω-ατλαντικό πλαίσιο, η άνοδος της θερμοκρασίας στις σχέσεις Ουάσινγκτον-Μόσχας, μειώνει –αλλά δεν μηδενίζει- την πιθανότητα να βρεθεί η Ελλάδα στη δύσκολη θέση επιλογής της μιας ή της άλλης πλευράς σε κάποιο ζήτημα. Βεβαίως, θα πρέπει να επαναλαμβάνουμε προς κάθε κατεύθυνση ότι τα εθνικά συμφέροντα επιβάλλουν συγκεκριμένες επιλογές και ότι συμμετοχή στον South Stream αποτελεί μονόδρομο για μια χώρα με την εξάρτηση της Ελλάδας από τη Ρωσία σε φυσικό αέριο (77%), τονίζοντας παράλληλα τη συμβολή μας στην ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια μέσω του Interconnector Turkey-Greece-Italy (ITGI) και το γεγονός ότι οι άλλοι υπάρχοντες ή σχεδιαζόμενοι αγωγοί (π.χ. Nabucco) αφήνουν την Ελλάδα εκτός παιγνιδιού. Για την αποτελεσματική προώθηση των ανωτέρω θέσεων χρειάζεται προφανώς και η κατάλληλη επικοινωνιακή στρατηγική στο πλαίσιο της ΕΕ, αλλά και ευρύτερα.

Σε περιφερειακό επίπεδο, η Ρωσία επιχειρεί μια δυναμική είσοδο στη Σερβία, ενώ ενισχύει τις οικονομικές και ενεργειακές σχέσεις της με την Τουρκία. Ορισμένοι στην ελληνική πλευρά αισθάνονται πιθανόν «ενοχλημένοι» από τη διαφαινόμενη αναβάθμιση των ρωσοτουρκικών σχέσεων. Ωστόσο, αυτή η εξέλιξη δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη αφού η Ρωσία, όπως και κάθε σοβαρή χώρα, χαράζει εξωτερική πολιτική με κριτήριο τα εθνικά συμφέροντα και όχι συναισθηματικές θεωρήσεις περί ομόθρησκων λαών και ιστορικών συμμάχων. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αποφευχθούν υψηλές προσδοκίες για ουσιαστική ρωσική στήριξη στα ελληνοτουρκικά ζητήματα ή το Κυπριακό. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί το σημαντικό εύρος και βάθος της ρωσο-τουρκικής συνεργασίας στη βάση κοινών πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων (έστω και λίαν ευκαιριακού χαρακτήρα, καθώς υφίσταται χρόνια καχυποψία και γεωπολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας).

Επιπλέον, εκφράστηκαν ανησυχίες για ενεργειακή εξάρτηση –και άρα δυνατότητα «εκβιασμού»- της Ελλάδας από την Τουρκία. Εκτός του ότι ο South Stream απλώς θα διέρχεται από τα τουρκικά χωρικά ύδατα και η Άγκυρα δεν θα έχει τη δυνατότητα να κλείσει τις στρόφιγγες, η διακοπή της λειτουργίας του αγωγού θα είναι απόφαση αποκλειστικά της Μόσχας, ενώ στην περίπτωση του ITGI, αλλά και του South Stream, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες άλλων πελατών (Ιταλία, Βουλγαρία, κλπ.). Ειδικότερα δε για τον ITGI, η αποδοχή από την Τουρκία εφαρμογής των προβλέψεων της Χάρτας Ενέργειας και του ρόλου του «διαμετακομιστή» ενέργειας (χώρα transit) αποτελούν περαιτέρω απαραίτητες διασφαλίσεις της ελληνικής πλευράς (αναγκαίες, αλλά ίσως και αυτές μη πλήρως επαρκείς).

Σε διμερές επίπεδο, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης των διμερών σχέσεων σε θέματα ενέργειας (με κατασκευή των αγωγών Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη και South Stream –εφόσον μεταπειστεί η Σόφια), οικονομικών σχέσεων, πολιτισμού, ευρωπαϊκής και περιφερειακής ασφάλειας, όπου Αθήνα και Μόσχα διαπιστώνουν συχνά εγγύτητα απόψεων και περιθώρια συνεργασίας σε τακτικό επίπεδο, αλλά και εξοπλισμών (αλλά όχι με επιλογές όπως τα Τεθωρακισμένα Οχήματα Μάχης [TOMA] BMP-3, ενός οπλικού συστήματος που δεν αποτελεί προτεραιότητα για τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, ιδιαίτερα μάλιστα σε περίοδο υποχρεωτικής περικοπής των αμυντικών δαπανών. Ο λόγος δεν είναι η ποιότητα του συγκεκριμένου οπλικού συστήματος, αλλά το ότι το πιθανότερο σενάριο μελλοντικής ελληνοτουρκικής στρατιωτικής σύγκρουσης είναι αεροναυτικού χαρακτήρα, ίσως σε μια παραλλαγή της κρίσης των Ιμίων, και όχι εκτεταμένες χερσαίες επιχειρήσεις. Αν δεχθούμε αυτή την υπόθεση εργασίας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η αγορά TOMA ή και –προ ολίγων ετών- αρμάτων μάχης δεν αυξάνει την ελληνική αποτρεπτική ικανότητα. Αντίθετα η έμφαση θα πρέπει να είναι σε ελικόπτερα, μέσα ηλεκτρονικού πολέμου, εξοπλισμό ειδικών δυνάμεων και μαχητικά αεροσκάφη).

Θα πρέπει, βεβαίως, να έχουμε συναίσθηση των αντικειμενικών ορίων στη συνεργασία των δύο χωρών και να αποφευχθούν υπερβολικά υψηλές προσδοκίες. Από τη μια δεν είναι σαφής η θέση της Ελλάδας στο γενικότερο πλαίσιο της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, τόσο στην περιοχή μας όσο και απέναντι στην ΕΕ και το ζήτημα θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο

II **Σε διμερές επίπεδο, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης των διμερών σχέσεων.**

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

προσεκτικής διερεύνησης από ελληνικής πλευράς. Στο πλαίσιο αυτό θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμη η συστηματική συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων, αλλά και δεξαμενών σκέψης από τις δύο χώρες και η πραγματοποίηση συναντήσεων στρατηγικού διαλόγου με στόχο την καλύτερη αλληλοκατανόηση και τη διερεύνηση τομέων πιθανής συνεργασίας και ενδεχομένως κοινών πρωτοβουλιών. Από την άλλη, η ικανοποιητική διευθέτηση των σημαντικότερων ζητημάτων που απασχολούν την ελληνική εξωτερική πολιτική (ελληνοτουρκικές σχέσεις, Κυπριακό, ΠΓΔΜ, μετανάστευση), αλλά και η πορεία της ελληνικής οικονομίας, εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τις Βρυξέλλες και την Ουάσινγκτον (χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι τα δύο αυτά κέντρα ισχύος και λήψης αποφάσεων επιδεικνύουν σταθερή διάθεση να υιοθετήσουν τις ελληνικές θέσεις και να στηρίξουν τα ελληνικά συμφέροντα), ενώ το ειδικό βάρος και η χρησιμότητα της Μόσχας είναι μάλλον περιορισμένη στα ζητήματα αυτά.

Συμπερασματικά, η επιλογή σύσφιξης των ελληνο-ρωσικών σχέσεων (με υποχρεωτική αποδοχή των παράλληλων σχέσεων της Μόσχας με την Άγκυρα) μπορεί να έχει γεωπολιτικά οφέλη για την Ελλάδα εφόσον αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης διπλωματικής στρατηγικής που δεν θα παρεκκλίνει σημαντικά –και πάντως όχι συστηματικά– από τη γενικότερη ευρωπαϊκή/ευρω-ατλαντική κατεύθυνση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Να σημειωθεί εδώ ότι οι πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις οδηγούν σε δύο συμπεράσματα: (α) η διαχείριση της ελληνικής κρίσης από την ΕΕ, και ειδικότερα ο ρόλος της Γερμανίας, υπογραμμίζουν το έλλειμμα ηγεσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την απουσία πολιτικής βούλησης αλλά και δυναμικής για τα επόμενα στάδια ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και δείχνουν να δικαιώνουν όσους προέβλεπαν ότι η ΕΕ δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί σε παγκόσμιο δρώντα με υψηλή συνοχή και ουσιαστική επιρροή και (β) ότι παρότι το πρώτο συμπέρασμα προφανώς λειτουργεί υπέρ της διαφοροποίησης και διεύρυνσης των εξωτερικών ερεσιμάτων της Ελλάδας, τα περιθώρια κινήσεων και ελιγμών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής αλλά και το στρατηγικό βάρος της χώρας έχουν μειωθεί (σε ποιο ακριβώς βαθμό θα φανεί στην πράξη) λόγω της οικονομικής εξάρτησης, αλλά και της τρωθείσας διεθνούς εικόνας και γοήτρου της χώρας. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, πολύ χρήσιμη για το διεθνή ρόλο της χώρας μπορεί να αποδειχθεί η προσεκτική αξιοποίηση του «ρωσικού χαρτιού» με

στόχο την ενεργό παρουσία της χώρας μας στο «παιχνίδι της ενέργειας», έστω και αν δεν είμαστε κεντρικοί παίκτες. Σε τακτικό επίπεδο, η διατήρηση χαμηλών τόνων και η αποφυγή εμπλοκής σε ακανθώδη ζητήματα και διαφορές μεταξύ ΕΕ/ΗΠΑ και Ρωσίας είναι μια δοκιμασμένη και ασφαλής επιλογή, αλλά δεν θα είναι πάντοτε εφικτή.

Παρεμπιπτόντως, οι υψηλές προσδοκίες θα πρέπει να αποφευχθούν και στις ελληνο-αμερικανικές σχέσεις. Ο ρόλος της Ελλάδας δεν αναβαθμίστηκε με τη μετάβαση από την περίοδο Μπους στην προεδρία Ομπάμα, παρά τα θερμά λόγια που ακούστηκαν από τον Πρόεδρο Ομπάμα και την Υπουργό Εξωτερικών Κλίντον κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Έλληνα πρωθυπουργού στην Ουάσινγκτον, καθώς το στρατηγικό βάρος [=στρατηγική αξία ελληνικού εδάφους + περιφερειακός ρόλος, διεθνείς πρωτοβουλίες και αποτελεσματική χρήση εθνικής ισχύος] και η χρησιμότητα της χώρας στο πλαίσιο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής παραμένουν εδώ και χρόνια αρκετά περιορισμένα. Η διαδικασία στρατηγικής αναβάθμισης δεν είναι αυτόματη και απαιτείται σχεδιασμός και συστηματική προσπάθεια από ελληνικής πλευράς. Για να αναπτύξουμε μια επωφελή σχέση με τις ΗΠΑ, την ΕΕ ή τη Ρωσία, –και θα πρέπει να τις δούμε ως αλληλο-συμπληρούμενες και όχι εναλλακτικές στρατηγικές επιλογές, φυσικά με τις εταιρικές σχέσεις στις σωστές «αναλογίες»–, και για να μας αντιμετωπίσουν ως εταίρους και όχι ως «πελάτες» ή ακόμη χειρότερα- «υπηκόους», χρειαζόμαστε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για το ρόλο μας στην ευρύτερη περιοχή, χωρίς ευχολόγια αλλά με συγκεκριμένες ενέργειες. Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι να αναλάβει πρωτοβουλίες έτσι ώστε να αποτελέσει ένα χρήσιμο εταίρο, διεκδικώντας παράλληλα συγκεκριμένα ανταλλάγματα στα ζητήματα υψηλής προτεραιότητας για τα ελληνικά συμφέροντα.

Γεωγραφικά η Ελλάδα βρίσκεται πλησίον περιοχών (Μέση Ανατολή, Βαλκάνια) που βρίσκονται σε μεταβατική περίοδο και χαρακτηρίζονται από ρευστότητα, ταχύτητα εξελίξεων και υψηλό ενδιαφέρον εξωτερικών δυνάμεων. Ως μέλος της ΕΕ και του NATO (οργανισμών που επίσης μετεξελίσσονται), έχουμε να επιλέξουμε μεταξύ της περιθωριοποίησης και της επιδίωξης ενός ειδικού ρόλου σε κάποια ή ενδεχομένως και στις δύο αυτές περιοχές υψηλού ενδιαφέροντος. Ο στόχος δεν είναι καθόλου εύκολος. Χρειάζεται πολυετής και συστηματική πολιτική, οικονομική και πολιτιστική επένδυση σε μια χώρα ή περιοχή, πριν μπορέσουμε

II Πολύ χρήσιμη για το διεθνή ρόλο της χώρας μπορεί να αποδειχθεί η προσεκτική αξιοποίηση του «ρωσικού χαρτιού» με στόχο την ενεργό παρουσία της χώρας μας στο «παιχνίδι της ενέργειας», έστω και αν δεν είμαστε κεντρικοί παίκτες.

II Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι να αναλάβει πρωτοβουλίες έτσι ώστε να αποτελέσει ένα χρήσιμο εταίρο, διεκδικώντας παράλληλα συγκεκριμένα ανταλλάγματα στα ζητήματα υψηλής προτεραιότητας για τα ελληνικά συμφέροντα.

Η «αναγέννηση» της Ρωσίας και οι προοπτικές για τις Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις

να μιλήσουμε για ειδική σχέση, ρόλο ή επιρροή. Χρειάζεται, επίσης, οικοδόμηση συμμαχιών, συνεργασίες με άλλα ευρωπαϊκά ή κράτη της περιοχής για κοινές δράσεις, αποδοχή του γεγονότος ότι τα όποια οφέλη θα είναι μεσο-μακροπρόθεσμα, και άρα πιθανότατα δεν θα τα καρπωθεί όποια κυβέρνηση ξεκινήσει την προσπάθεια. Αλλά η προσπάθεια δεν ξεκινά από μηδενική βάση, καθώς κάποιοι δεσμοί εξακολουθούν να υφίστανται και η

εικόνα της Ελλάδας στις χώρες αυτές παραμένει θετική. Θέλοντας, λοιπόν, να είμαστε «διεθνώς χρήσιμοι» και να συσσωρεύσουμε διπλωματικό κεφάλαιο και επιρροή και να γίνουμε «εθνικά ισχυροί και αποτελεσματικοί», η επιλογή της στοχευμένης εμπλοκής είναι μάλλον αυτονόητη και η προσπάθεια θα πρέπει να ξεκινήσει άμεσα, παρά τα σημαντικά οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα.

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία:

- Thomas Graham, "The Sources of Russia's Insecurity", *Survival*, Volume 52, Issue 1, February 2010.
- Sergei Karaganov, "Russia's Choice", *Survival*, Volume 52, Issue, 1 February 2010.
- David J. Kramer, Daniel Fata, *A New European Order?*, German Marshall Fund, Washington D.C., March 22, 2010.
- Charles Kupchan, "Why Russia Should Join NATO", *Foreign Affairs*, May/July 2010.
- Mark Leonard & Nicu Popescu, *A Power Audit of EU Russia Relations*, 7 November 2007, European Council on Foreign Relations.
- *Russia's Responsibility in Global Affairs*, Bergedorf Roundtable, Koerber Stiftung, No. 141, 2008.
- Cortnie Shupe, *Cooperation with the Kremlin*, Spotlight Europe, 2010/01 – January 2010, Bertelsmann Stiftung.

Εκδότης

Δρ. Θάνος Ντόκος
Γενικός Διευθυντής
ΕΛΙΑΜΕΠ

Λεωφ. Βασ. Σοφίας 49
10676 Αθήνα
T +30 210 7257 110
F +30 210 7257 114
thanosdokos@eliamep.gr

Επόμενες Εκδόσεις

ELIAMEP Thesis 4/2010 Ruby Gropas
Europe's Priorities: Development, Diplomacy and
Peacebuilding

ELIAMEP Thesis 5/2010 Sappho Xenakis
Organised Crime and Corruption in and around South-
Eastern Europe: Trends and Counter-Efforts

Όλα τα τεύχη του ΘΕΣΕΙΣ
ΕΛΙΑΜΕΠ (ELIAMEP
THESIS) μπορούν να
μεταφορτωθούν από την
ιστοσελίδα
www.eliamep.gr/en/eliamep-thesis/

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.